

Sotsiaalne ebavõrdsus tervises - muinasjutt Eestist

Anu Kasmel PhD MD MSc
Rahvusvaheline Tervisedenduse Assotsiatsioon

Ettekanne Eesti Arstide Päevade 20. konverentsil
11.04.2013. Nokia Kontserdimajas

Milline paistab Eesti rahva tervis globaalsel tasandil ...

Anu Kasmel, 2013

... ja kuidas seda mõõta?

Rahvastiku tasand

Statistika

Indiviidi tasand

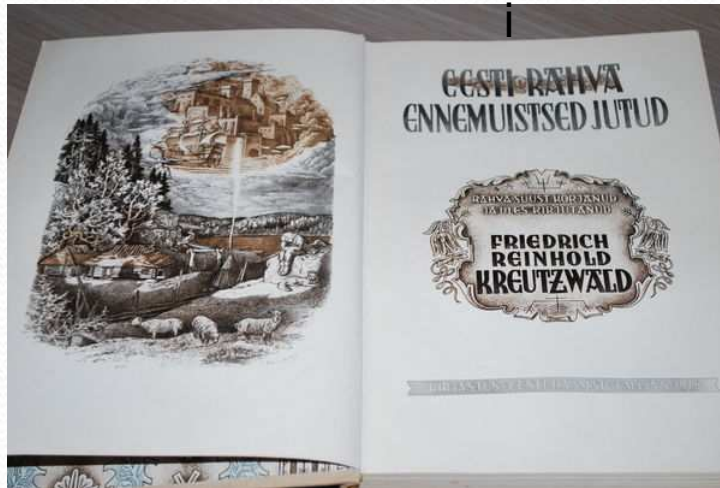
Juhtumiuuring

Kogukonna tasand

Osalusel põhinev uuring

Eesti rahva ennemuistsetes lugudes

Unistus vaesusest pääsemisest.

Vaeslapse käsikivi

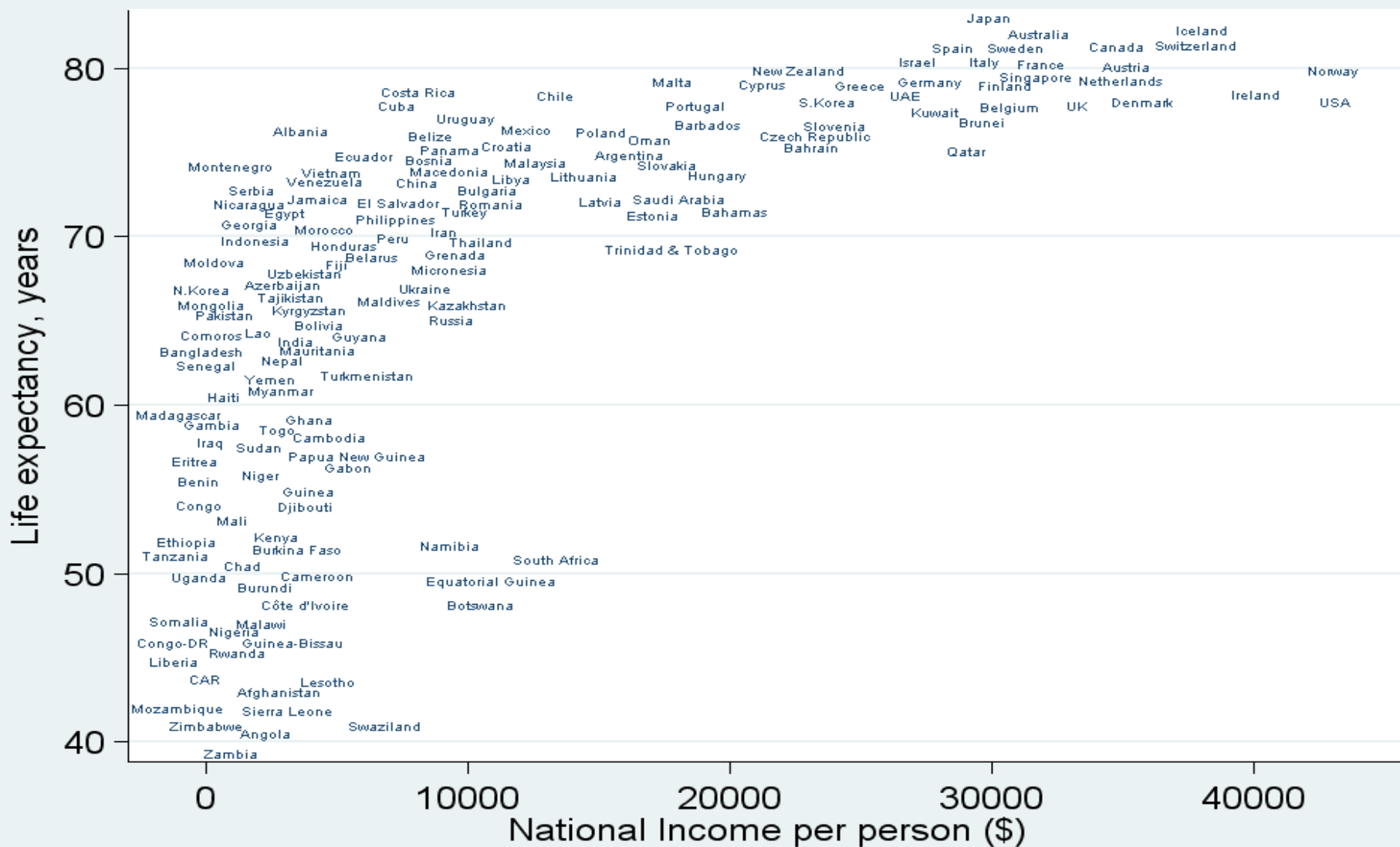

Kuidas vaenelaps kogemata õnne leidis

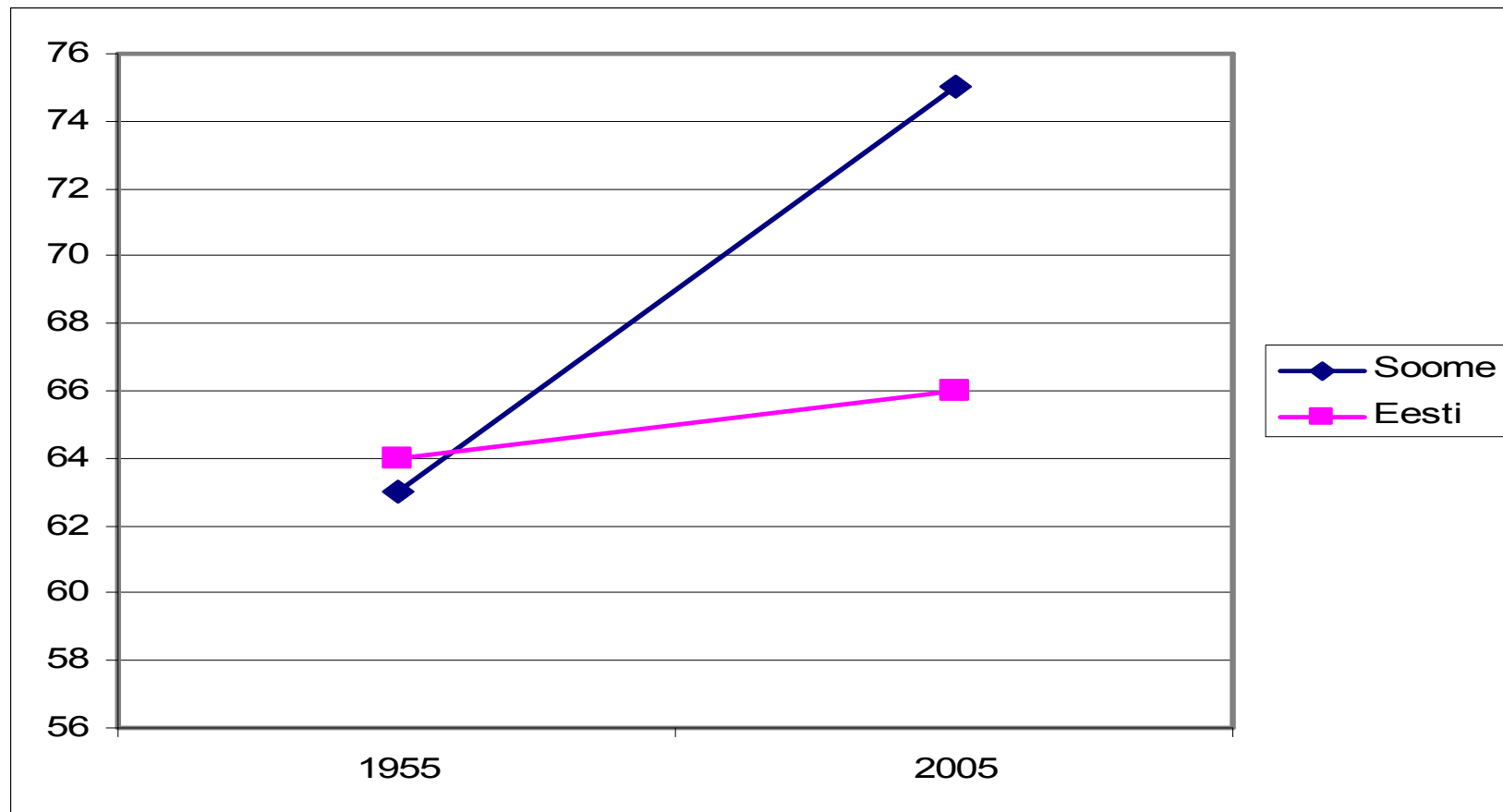
Tuhka-Triinu

Sissetulek per person ja keskmise eluiga eluiga: rikkad ja vaesed riigid

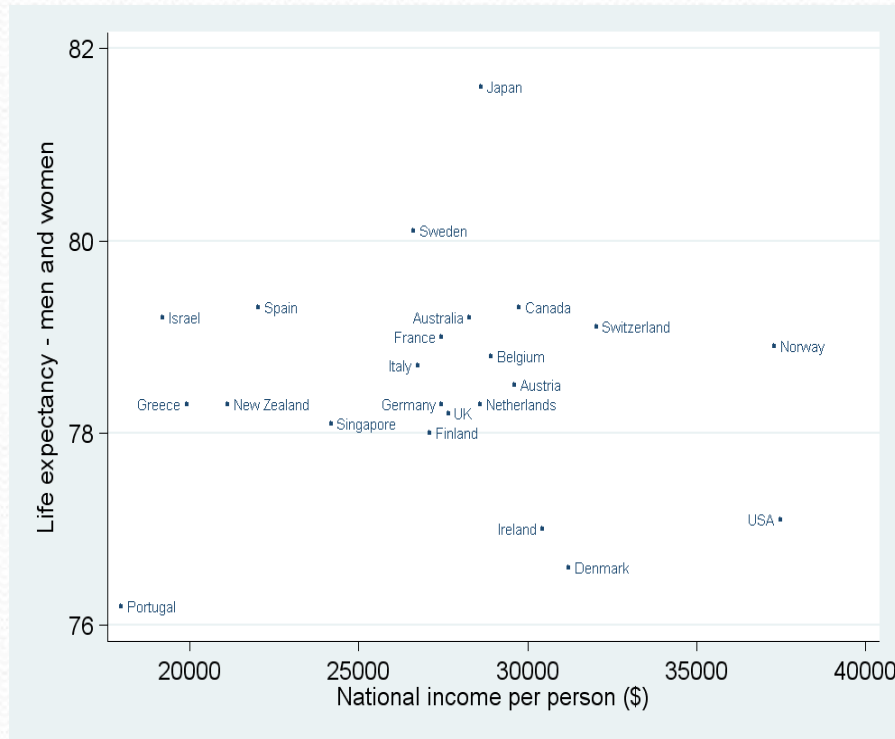
Source: Wilkinson & Pickett, *The Spirit Level* (2009)

Eesti ja Soome meeste keskmise eluea kasv aastatel 1955-2005

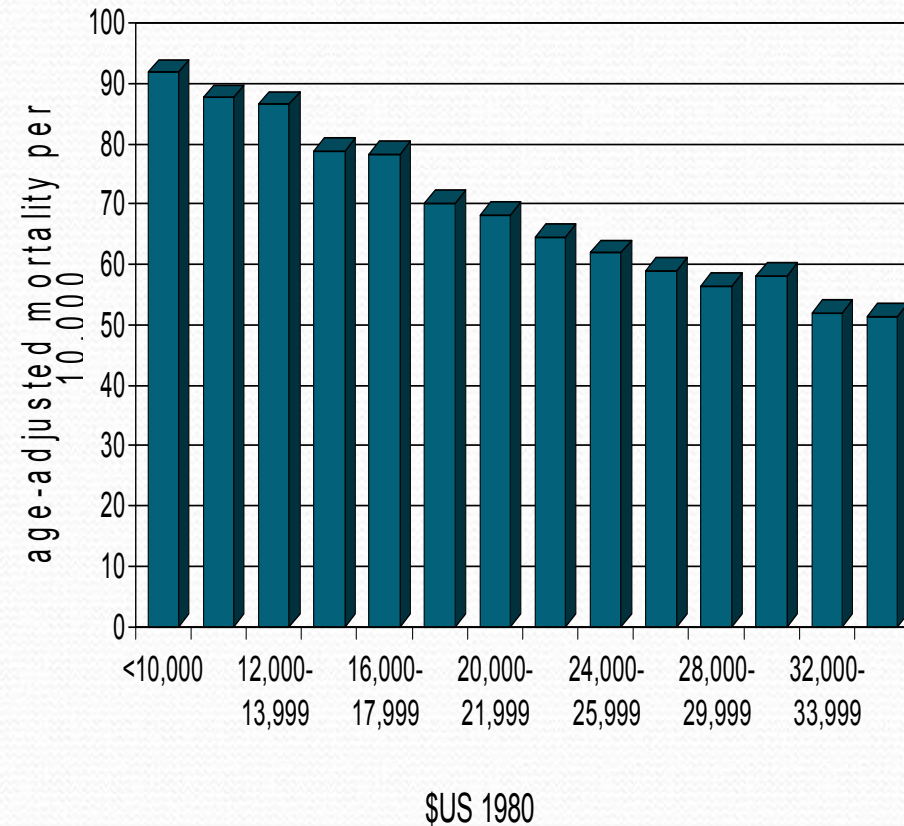
Tervis on seotud sissetulekute erinevusega riikide siseselt kuid mitte riikide vaheliselt

Riikide vaheline ebavõrdsus

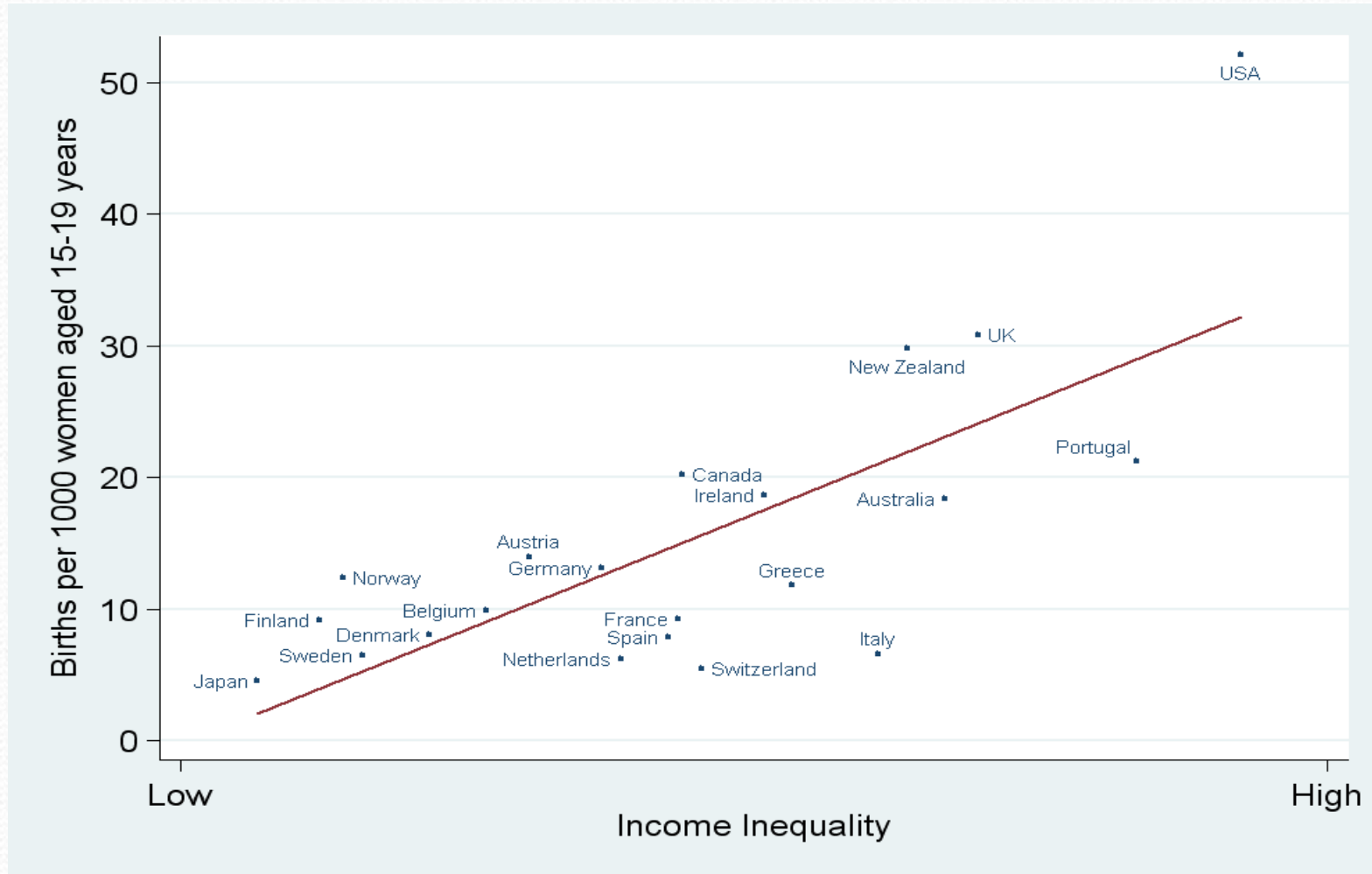
Wilkinson & Pickett, The Spirit Level (2009)

Riigi sisene ebavõrdsus

Smith et al., AJPH 1996

Teismeliste rasedus on kõrgem sotsiaalselt suuremate lõhedega riikides

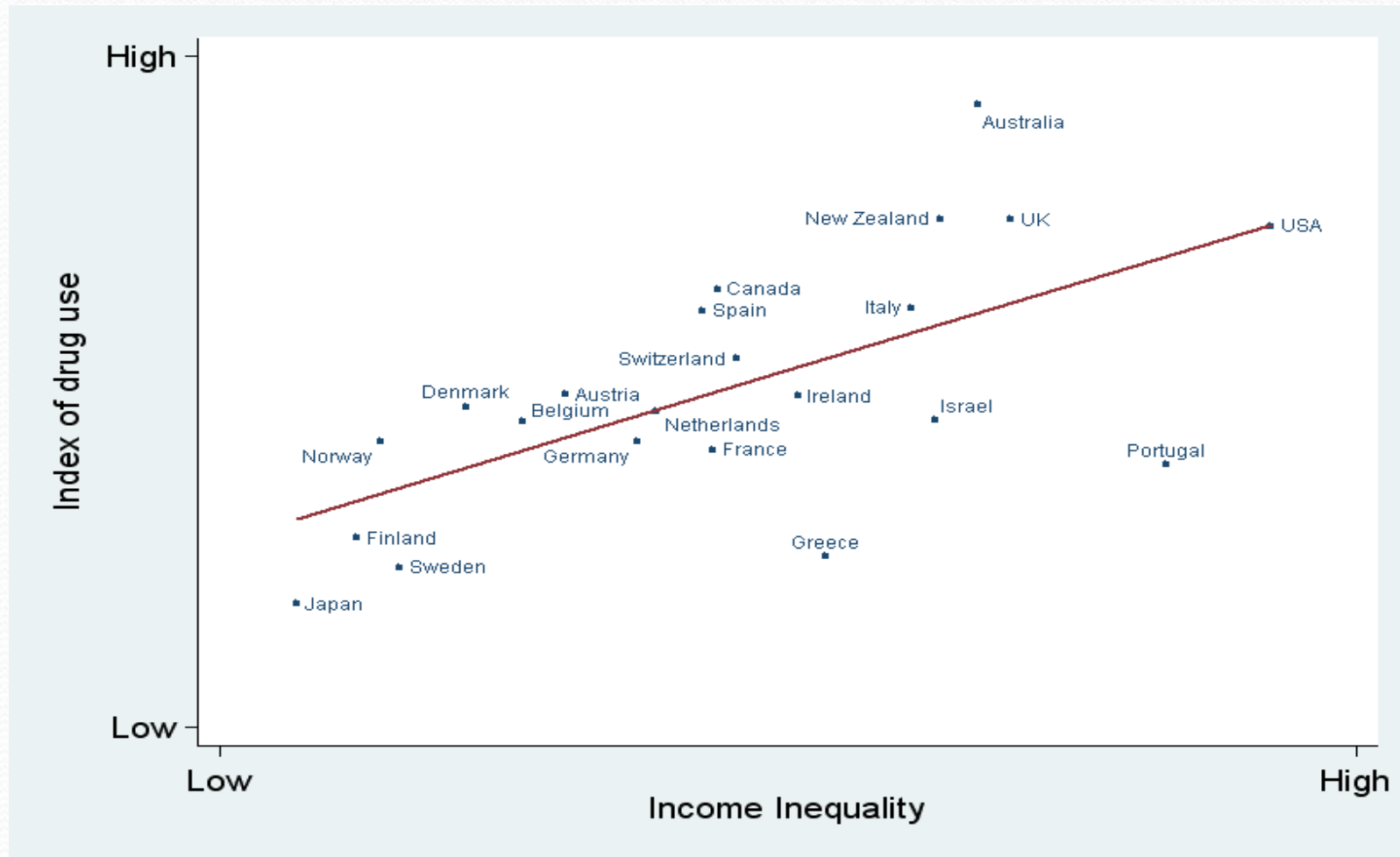

Source: Wilkinson & Pickett, *The Spirit Level* (2009)

Anu Kasmel, 2013

Uimastite kasutamine on sagedasem suuremate sotsiaalsete lõhedega riikides

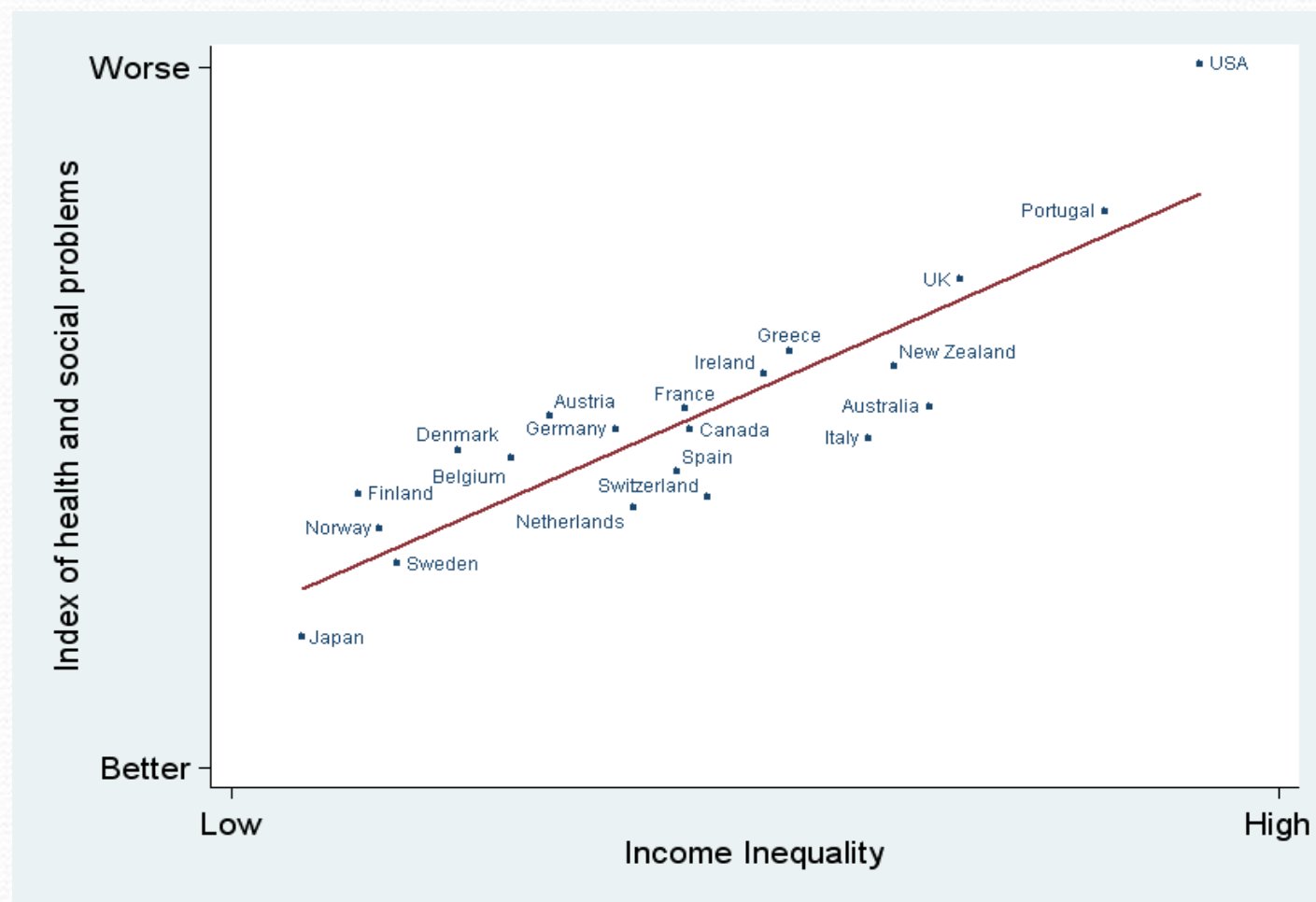
Source: Wilkinson & Pickett, *The Spirit Level* (2009)

Anu Kasmel, 2013

Tervise- ja sotsiaalsed probleemid on suuremad ebavõrdsemates riikides

Tervise- ja sotsiaalindeks:

- Eeldatav eluiga
- Kirjaoskus
- Väikelaste suremus
- Tapmised
- Kuriteod
- Teismeliste rasedus
- Trust
- Ülekaal
- Sõltuvushaigused
- Sotsiaalne usaldus

Source: Wilkinson & Pickett, *The Spirit Level* (2009)

Anu Kasmel, 2013

Laste heaolu on parem neis riikides mis on võrdsemate võimalustega

Source: Wilkinson & Pickett, *The Spirit Level* (2009)

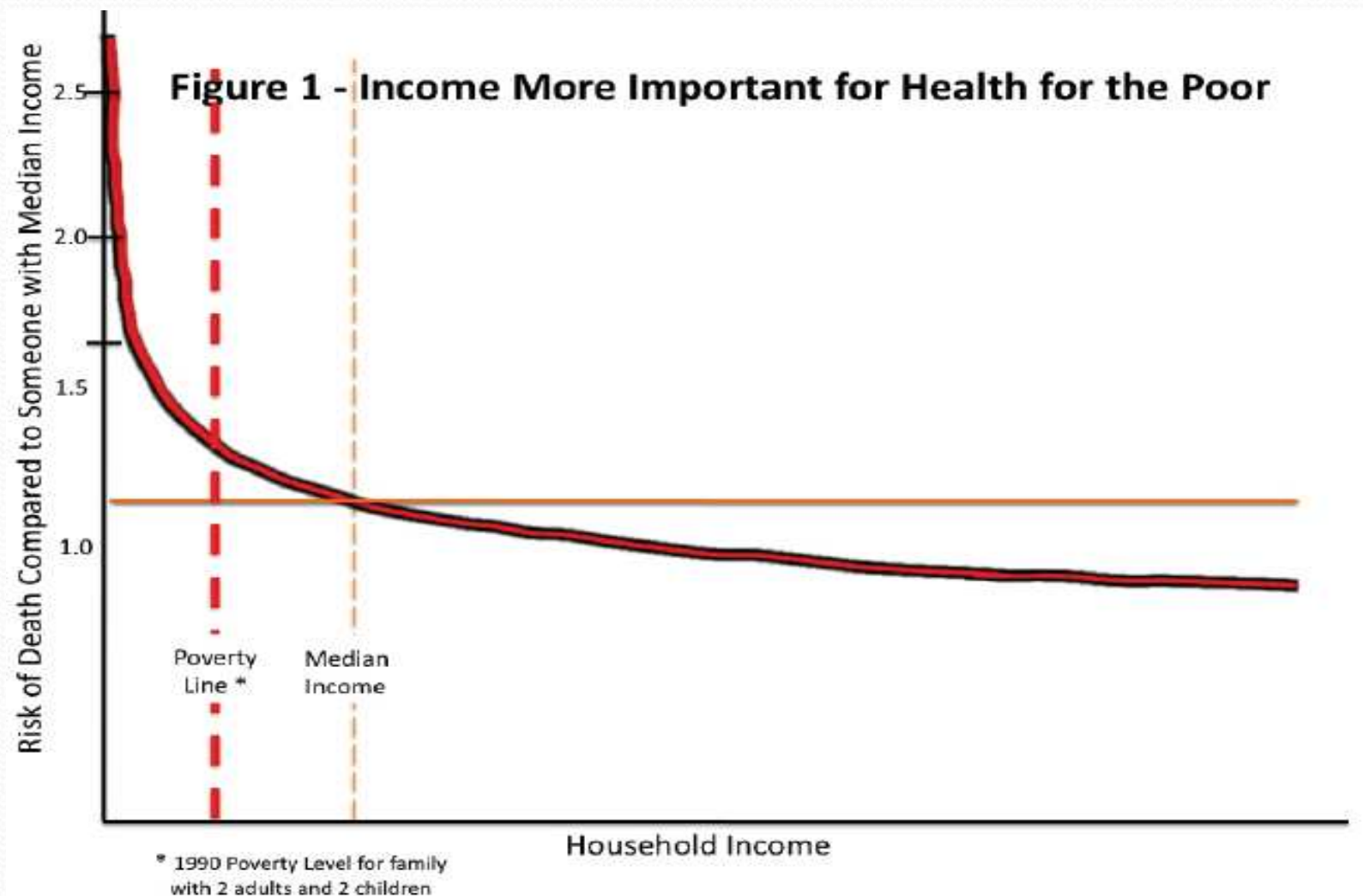
Anu Kasmel, 2013

Vaesuse lood

Täna

- Eestis on sissetulekud jaotunud ebavõrdsemalt kui ükskõik millises pika demokraatiakogemusega Euroopa riigis.
- Kuigi esimese ja kümnenda tuludetsiili palgavahe on meil 30-kordne, ütleb vaid 1,3% leibkondi, et nad ei tule majanduslikult üldse toime.
- 32,9% noortest , 36,3% üksikvanemaga peredest ja ca 25% lastest elab allpool vaesusepiiri;
- 93 776 inimest on kindlustamata (dets 2011)
- Eesti on Euroopas endiselt suurima pikaajaliste töötute osakaaluga (üle 7 protsenti) riikide hulgas;
- Isegi täistööhõive ei pruugi madala palgataseme tõttu inimest veel vaesusest päästa, ka paljud täisajaga töötavad inimesed kuuluvad vaesusest ohustatud riskirühma.

Suremuse risk leibkonna sissetuleku järgi

Anu Kasmel, 2013

Poliitiliste otsuste mõju

Sündinud hästi toime tulevas peres,
elab ca 10 aastat kauem

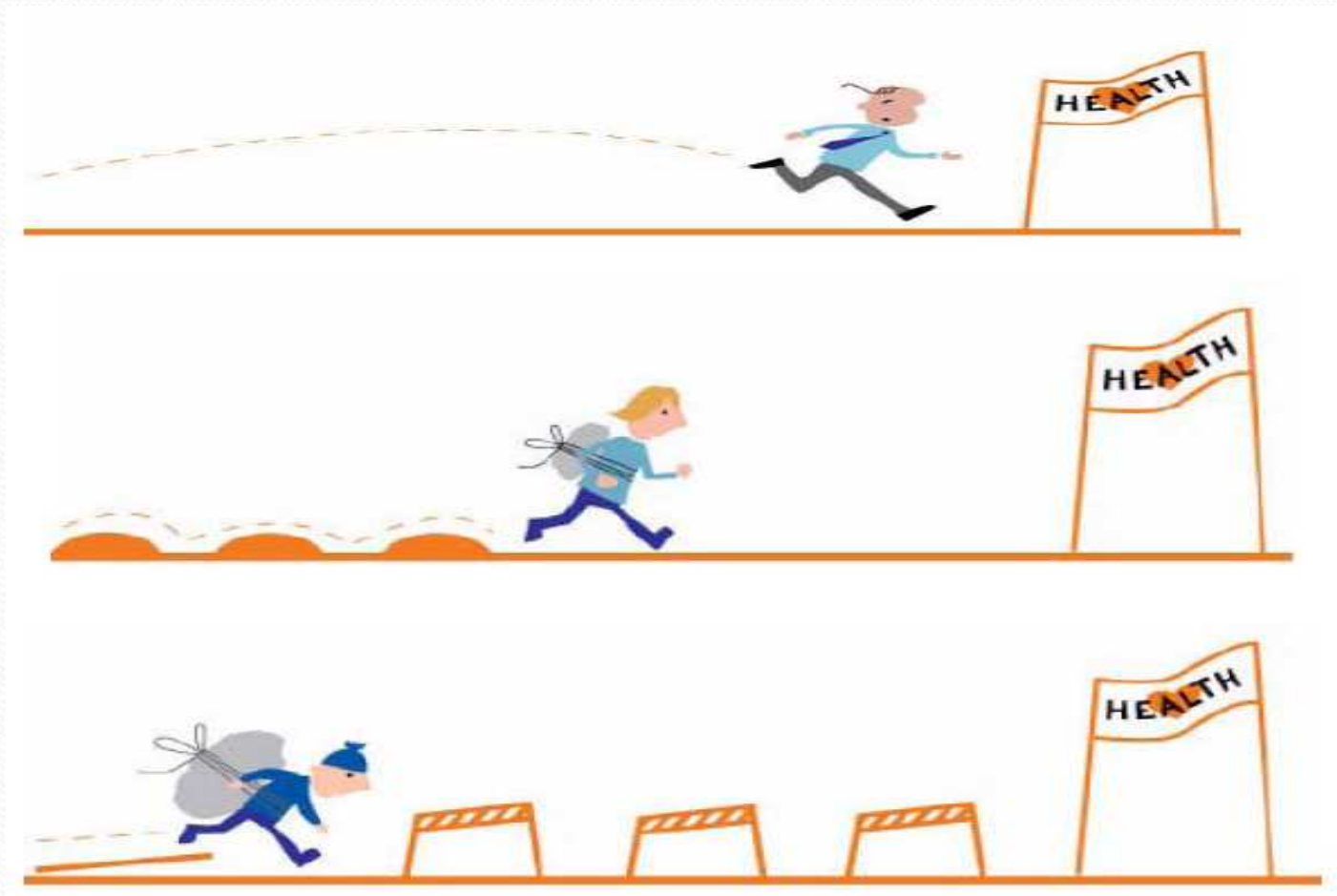
Sündinud raskelt toime tulevas peres,
elab ca 10 aastat vähem

Lapse varajane areng

- Lapse varajane areng on korrelatsioonis hilisema tervisega;
- Aju areng on seotud keskkonnaga kus laps üles kasvab;
- Lapse areng sõltub võimalustest, mis arenguks olemas on – mitte ainult perest vaid ka naabruskonnast ja riigikorrast;
- Eriti olulised esimesed 6 eluastat.
- Ükski laps Eestis ei tohiks üles kasvada vaesuses.

Sotsiaalne ebavõrdsus tervises

National Strategy to Reduce Social Inequalities in Health, Norway 2007.

Anu Kasmel, 2013

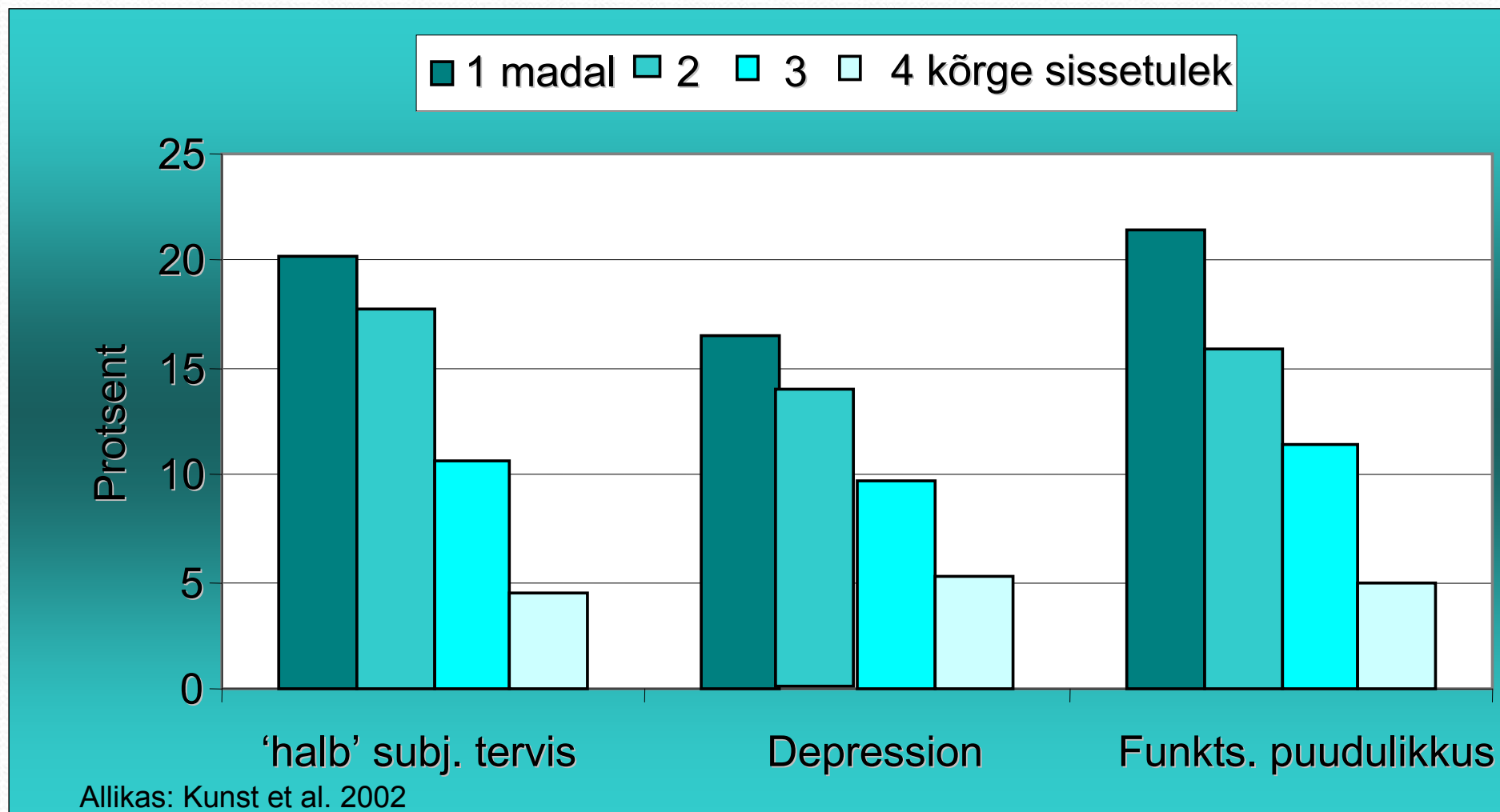

“Kui mõttekas on ravida inimest ja saata ta seejärel tagasi keskkonda, kus ta haigestus ...”! Sir M.Marmot, 2004

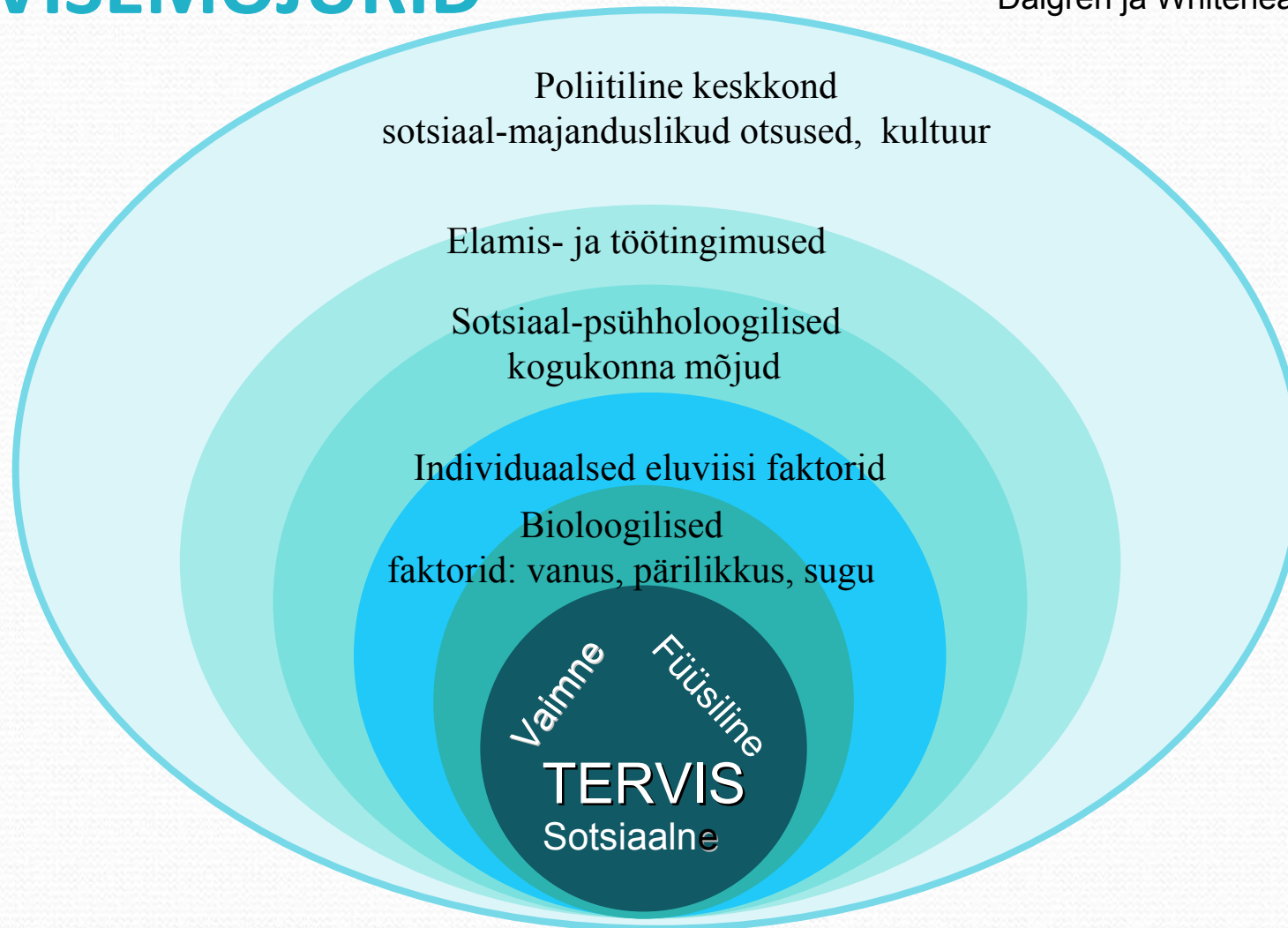
Anu Kasmel, 2013

'Halb' subjektiivne tervis, depressioon (vanusgroup 25–79) ja funktsionaalne puudulikkus (vanusgroup 60–79) erineva sissetuleku järgi

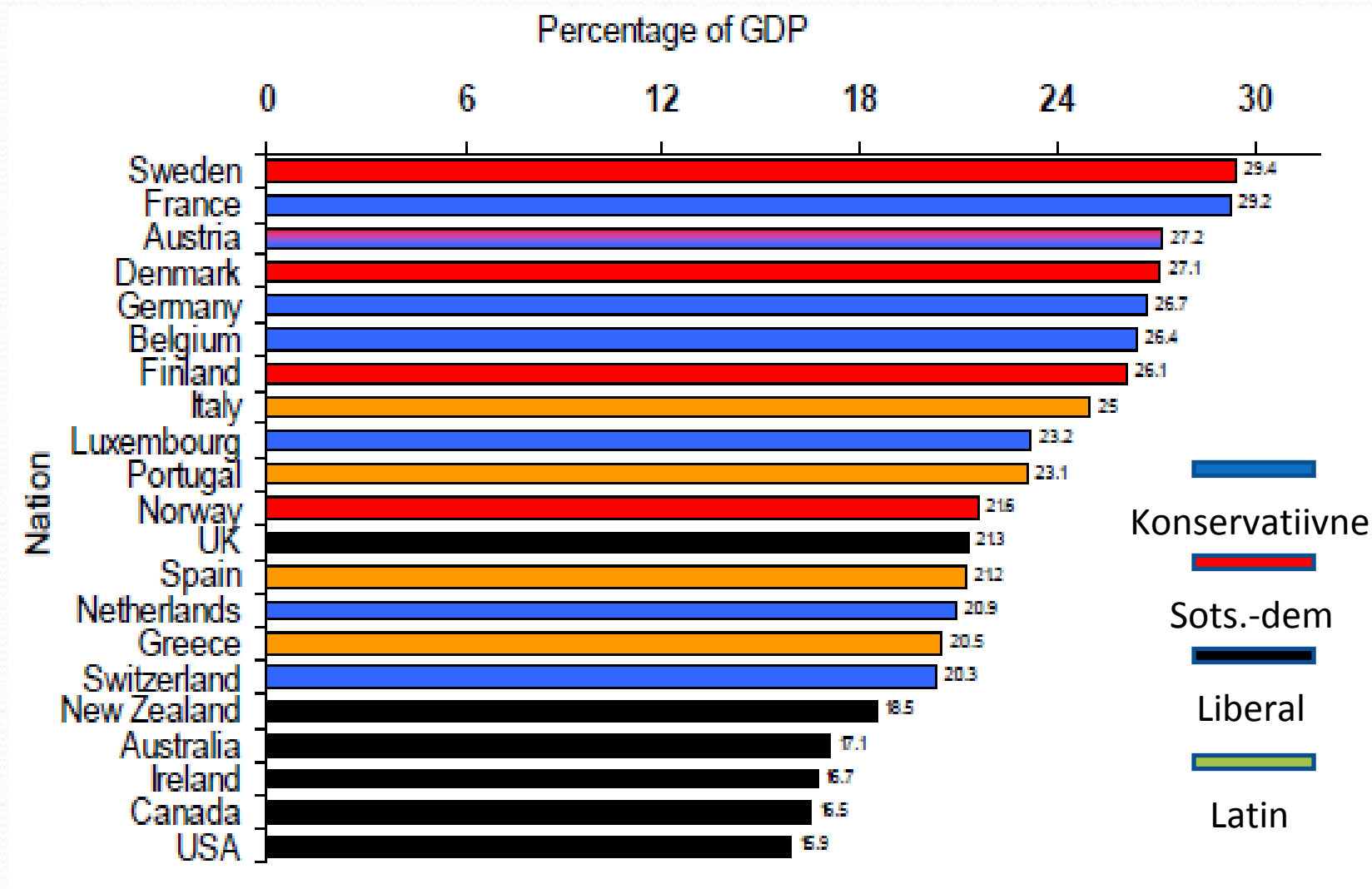
TERVISEMÕJURID

Dalgren ja Whitehead, 1991

Anu Kasmel, 2013

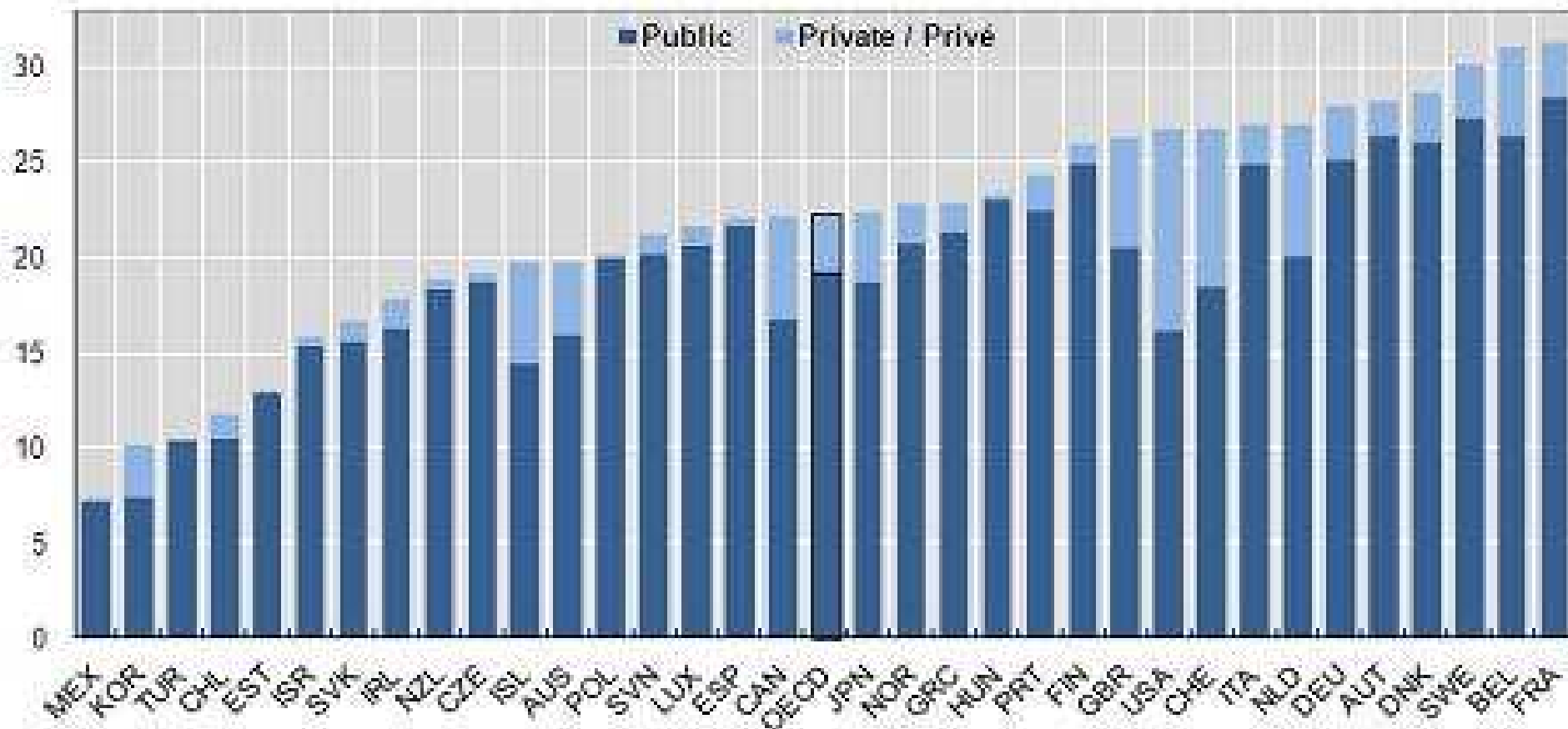
Sotsiaalkulutused valitud OSCD riikides % GDP-st

OECD Social Expenditure Database, 2010

Anu Kasmel, 2013

Sotsiaal-kulutuste osakaal SKPst, 2010

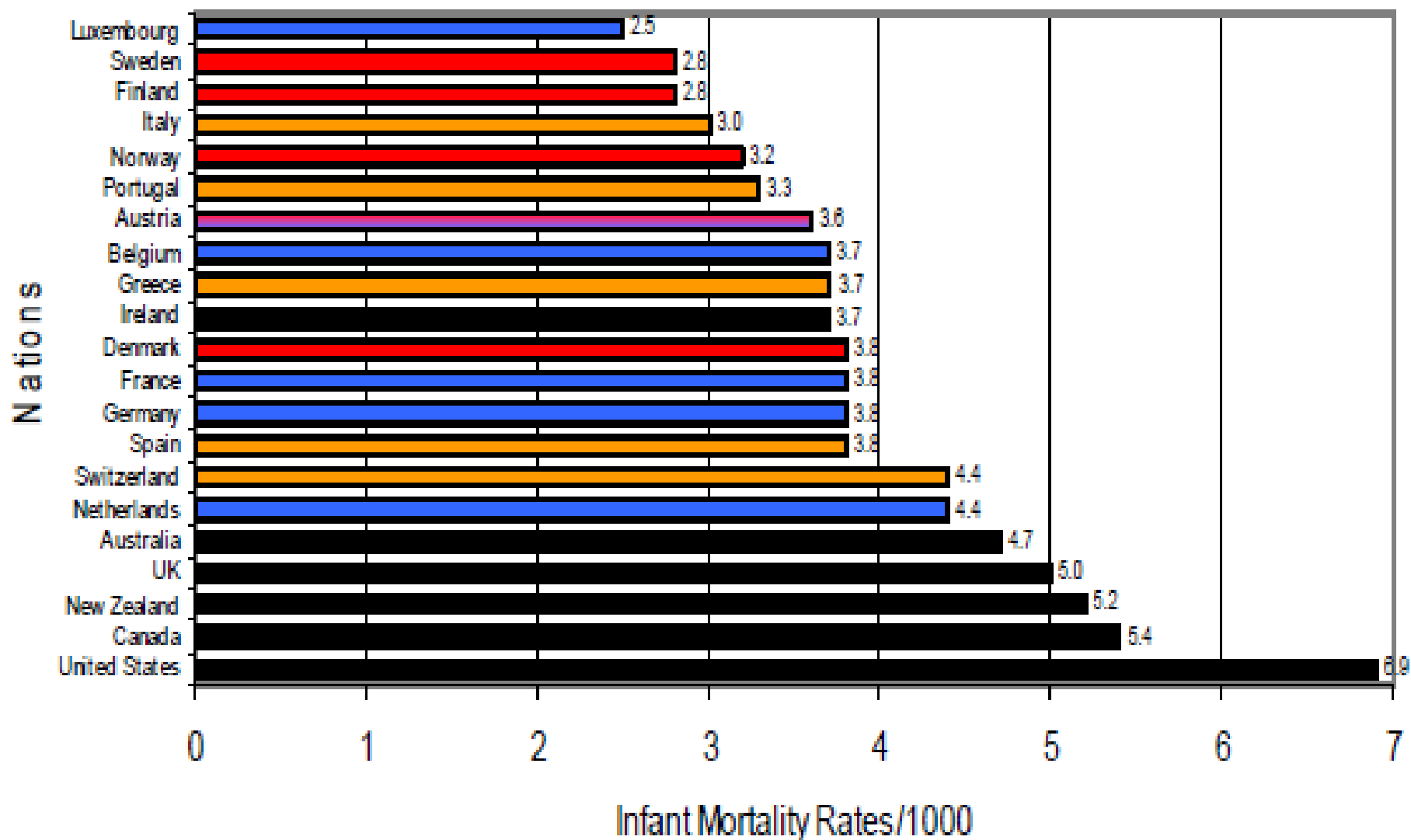

2/3 Eesti sotsiaalkulutustest läheb elanikkonna rikkaimale kvintiilile

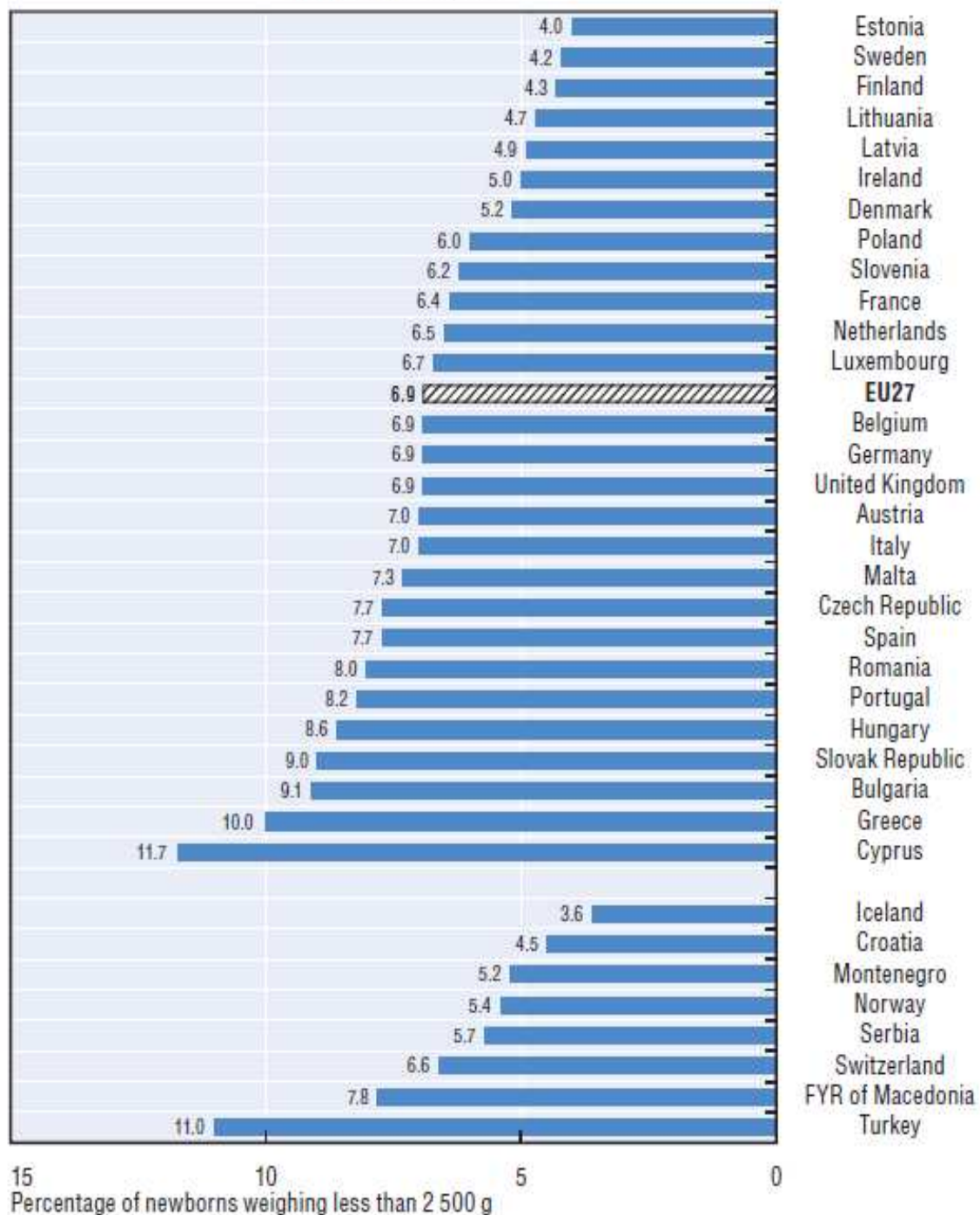
Allikas: OECD, 2011

Anu Kasmel, 2013

Väikelaste 0-1 a suremus valitud OECD riikides

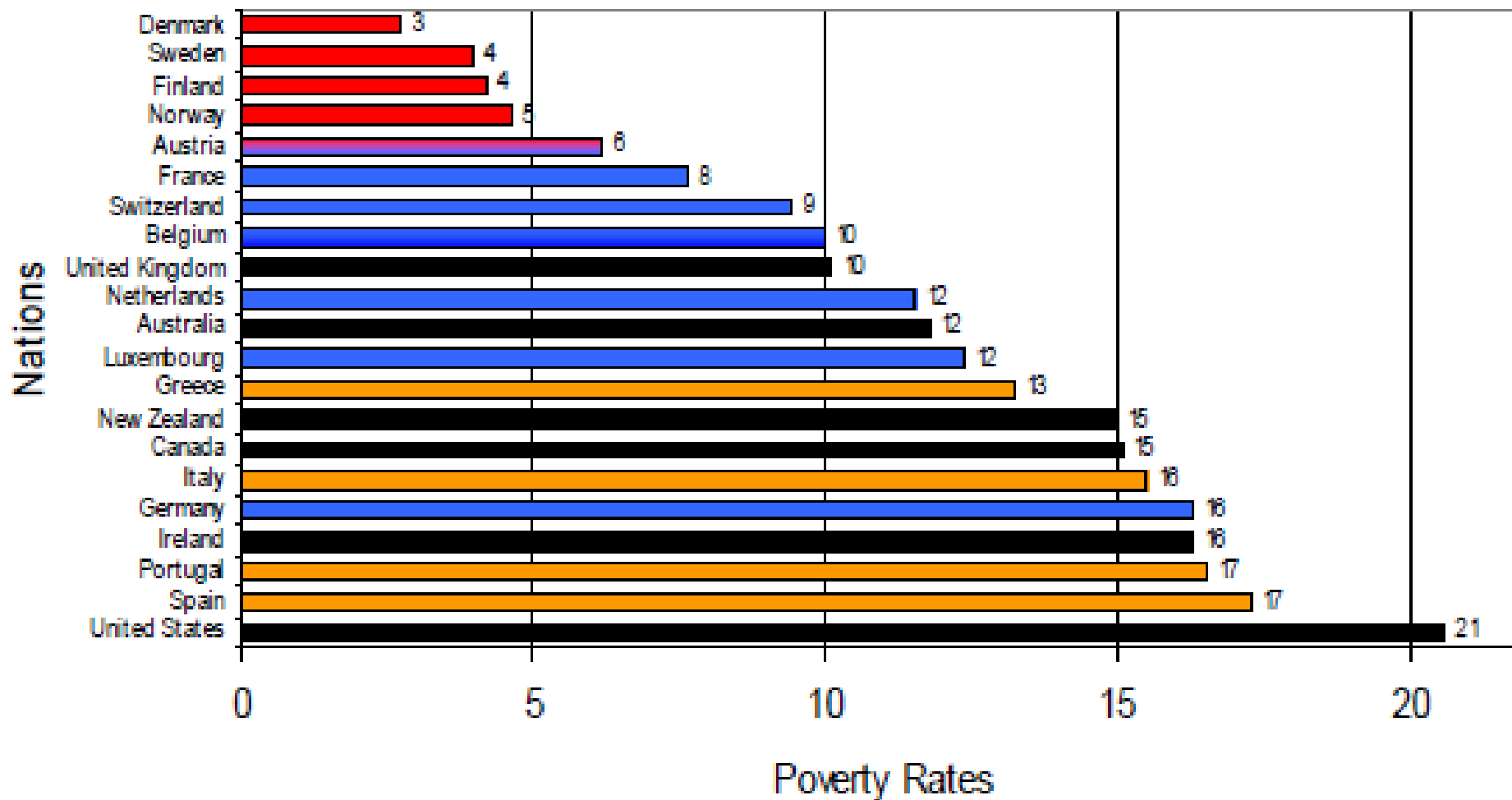
2010 (or nearest year)

Madal vastsündinute sünnikaal, 2010

OECD Health Data, 2012

Vaesuse määr lastega peredes valitud OECD

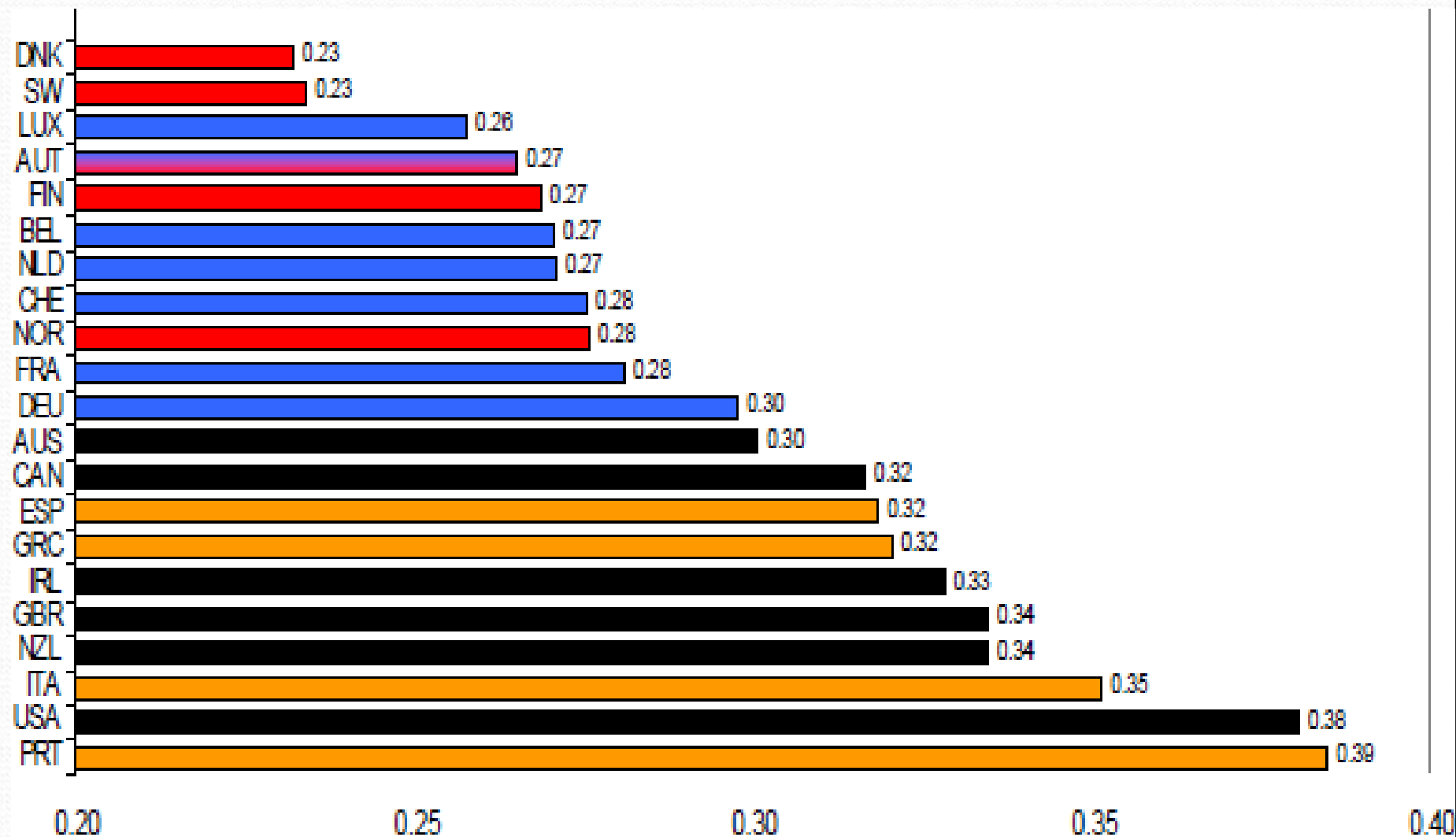

OECD, 2008

Anu Kasmel, 2013

Sissetuleku ebavõrdsus valitud OECD riikides, 2000-tel

OECD. 2008

Anu Kasmel, 2013

Mida ette võtta?

Mida võeti ette Eesti rahva ennemuistsetes lugudes?

- Noored naised lahkusid seitsme maa ja mere taha ja leidsid printsi (Kullaketrajad; Kivialuste ristitütär)
- Noored mehed lahkusid naabermaale tööle ja said kuninga koduväiks (Pikkjalg, Osavkäpp ja Teravsilm)
- Noored mehed tõmbasid oma nutikusega maa-aluseid ninapidi ja said jaole peidetud suurele varandusele (Maa-alused)
- Nutikad tõmbasid teisi ninapidi ja panid enda heaks tööle (Kaval-Ants).
- Mõned andsid veretilga kesköötunnil Mäo ristteel Vanapaganale ja said endale Krati, kes tõi varanduse kokku (Julge rehepapp).

Mida ette võtta?

- Kui tahame kuuluda Skandinaavia maade hulka, siis viljeleda poliitikaid, mis arenguid selles suunas soodustaks – poliitilise keskkonna muutuse vajadus;
- Prioriteetide selgeks tegemine – mida me tegelikult tahame;
- Lastele võimaluste loomine normaalseks arenguks;
- **Sotsiaalsete lõhede ja ebavõrdsuse vähendamine.**

Mida meie- arstid saame teha?

- Kodanikena olla VÕIMESTUNUD ühiskonnagrupp
- St. sirgeselgsust seista rahvastiku tervise eest.
- Võimestumine on tervisedenduse põhikontseptsioon – s.o. suutlikkus teha tervisttoetavaid otsuseid ja suutlikkus aktiivselt seista rahvastiku tervise eest.

Igaüks meist!

"Yea, though I walk through the valley of the shadow of death, I will fear no evil" Psalm 23